

УДК 165:004.8

DOI <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2026-1-12>**Варипаєв Олексій Михайлович**

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування»
та соціально-гуманітарних дисциплін
Державного біотехнологічного університету
вул. Алчевських, 44, Харків, Україна
orcid.org/0000-0003-0541-9102

Харламов Михайло Іванович

доктор історичних наук, професор,
професор кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін
Національного університету цивільного захисту України
вул. Онопрієнка, 8, Черкаси, Україна
orcid.org/0000-0002-5289-0290

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК СИМУЛЯТОР ЕМОЦІЙНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ В ЦИФРОВОМУ ПІЗНАННІ

Актуальність дослідження. Стрімкий розвиток генеративного штучного розуму докорінно трансформує не тільки технічні методи обробки даних. Змінюються фундаментальні засади нашого пізнання, довіри та людського спілкування. Сучасні програми дедалі майстерніше імітують живу мову емпатії, глибокої уваги, психологічної допомоги та навіть внутрішнього діалогу. Внаслідок таких процесів межа між функціонально доречною відповіддю машини та ілюзією живої присутності стає вкрай неочевидною. Зазначена тенденція актуалізує надзвичайно важливе філософське питання про здатність комп'ютерних програм розглядатися як справжні носії емоцій. Також важливо зрозуміти вплив олюднення цифрових систем на довіру користувача та оцінити загрози для критичного мислення і автономії суб'єкта.

Мета статті. Мета статті полягає у філософському осмисленні штучного інтелекту як симулятора емоцій. Алгоритми, не маючи почуттів, імітують емпатію та викликають довіру у людей. Тому головним завданням є аналіз впливу виникаючої ілюзії на свободу та автономію особистості, ризиків довіри до комп'ютерних програм.

Методи дослідження. Базисом роботи виступає синтез філософського, антропологічного, герменевтичного та компаративного підходів. Такий науковий арсенал дозволив осмислити людські емоції як морально наповнену форму буття та порівняти їх із алгоритмічною імітацією співчуття. Практична площина роботи спирається на якісний порівняльний аналіз дослідженого емпіричного матеріалу.

Результати дослідження. Дослідження переконливо доводить абсолютну відсутність справжніх почуттів у комп'ютерних програм. Машини лише функціонально симулюють співчуття. Олюднення алгоритмів виступає надзвичайно стійким психологічним механізмом. Він формує серйозний ризик асиметричного когнітивного симбіозу та докорінно змінює саму структуру нашого пізнання. Аналіз реакцій ChatGPT, Gemini, Claude, Grok та Perplexity підтвердив їхню здатність генерувати переконливі маркери емоційної підтримки, хоч і різною в різних моделях.

Ключові слова: штучний інтелект, емоційна суб'єктність, цифрове пізнання, антропоморфізація, емпатія, критичне мислення, автономія, асиметричний когнітивний симбіоз.

Вступ. Стрімкий розвиток генеративного штучного інтелекту істотно змінює умови, за яких людина довіряє, комунікує та пізнає світ. Алгоритми так майстерно імітують справжню увагу, що ми губимо межу між машиною та живою людиною.

Штучний інтелект виступає не новою особистістю, а технологією, яка майстерно створює ілюзію глибокого співчуття. Як зазначає Л. Флоріді, такі системи можуть успішно діяти без жодного реального розуміння чи рефлексії [1, р. 5]. Саме тому комунікативна переконливість сучасних алгоритмів не повинна ототожнюватися з внутрішнім переживанням або справжнім співпереживанням. М. Сулейман слушно наголошує, що великі мовні моделі надзвичайно переконливо відтворюють людські способи мовлення, не маючи при цьому власного внутрішнього досвіду [2, р. 102].

Водночас сучасні гуманітарні науки показують, що головна проблема криється не лише в ефективності самих алгоритмів, а й у трансформації способу людського буття, пізнання та саморозуміння. Новітні дослідження звертаються до питання про вплив датафікації на наше життя та суб'єктивність [3, р. 2]. Цифрова епоха змушує заново шукати критерії людського, зокрема вразливість, самосвідомість і здатність до автономного судження.

Сучасні алгоритми змушують нас переосмислювати власну природу. Наш емоційний контакт із машинами набуває великої ваги. Дослідники наголошують на необхідності вивчати, як саме ми вибудовуємо глибокі афективні зв'язки з технологіями [4, р. 2]. Прихильність до машин має глибоке культурне коріння. Ми довіряємо штучному інтелекту та бачимо в ньому супутника зовсім не через технічну досконалість алгоритмів. Така прив'язаність народжується з нашої природної потреби олюднювати все, що говорить до нас мовою справжньої турботи та уваги. Сьогодні особливої ваги набуває емоційний штучний інтелект. Алгоритми навчаються зчитувати жести та голос, щоб розпізнавати людські почуття. Головна небезпека криється у проникненні програм у наш глибоко особистий простір підтримки.

Довіра до машини долає будь-які технічні межі та народжується зі складної взаємодії [5, р. 2]. Ми природно схильні олюднювати алгоритми. Людиноподібний дизайн посилює віру та знижує критичну настороженість [6, pp. 2–3]. Науковці підтверджують здатність подібного інтерфейсу послідовно підвищувати рівень нашої емпатії [7, р. 12]. Отже, ми починаємо довіряти штучному розуму не через точність відповідей, а завдяки майстерній соціальній стилістиці спілкування.

Сучасна наука активно досліджує ілюзію машинної емпатії. Дослідники наголошують, що штучні системи лише імітують співчуття, створюючи оману, коли банальне розпізнавання емоцій помилково сприймається за істинний відгук [8, р. 2]. З'ясувавши машинне походження текстів підтримки, люди часто відчують їхню емоційну порожнечу [9, р. 15]. Проте ми вперто приписуємо алгоритмам свідомість там, де вони майстерно імітують саморефлексію та діляться нібито власними переживаннями [10, р. 2]. Готовність бачити ознаки внутрішнього життя в ШІ-асистентах спирається на глибокі психологічні звички [11, р. 681]. Машинна емпатія перетворюється на серйозний виклик для соціальної уяви та епістемічної обережності.

Ситуацію загострює парадокс вибору емпатії. Хоча люди свідомо воліють отримувати підтримку від живих співрозмовників, вони часто оцінюють відповіді ШІ як більш втішні та ефективні [12, р. 8]. Користувачі ще вагаються визнати алгоритм повноцінним джерелом співчуття, проте вже відчують його комунікативну перевагу над людиною. Щоб олюднені технології справді допомагали вчитися, нам потрібна критично врівноважена довіра, яка поєднує відкритість та обережність [6, р. 3]. Саме така парадигма дає змогу уникнути некритичного делегування судження алгоритмам і впорядкувати наше цифрове життя.

В українському академічному контексті суміжні проблеми теж осмислюються дедалі активніше, хоча здебільшого через інше теоретичне бачення. О. Горбань і С. Вінтонів-Бахарєва аналізують вплив генеративних систем на когнітивно-комунікативні практики, філософський діалог і критичне мислення, водночас наголошуючи на незвідності філософського знання до повної алгоритмізації [13, с. 108]. О. Іванова, Н. Кіт і М. Сторожук розглядають цифрову трансформацію як чинник переосмислення самої філософії освіти і підкреслюють, що нова освітня парадигма має формувати цифрову грамотність, критичне мислення та здатність до адаптації [14, с. 146].

І. Ломачинська та Б. Ломачинський показують, що активне використання ШІ в освіті породжує нові етичні виклики, може знижувати рівень критичного мислення і звужувати простір міжлюдської взаємодії [15, с. 18]. Штучний інтелект не виступає автономним суб'єктом пізнання. Його емоційна чутливість зводиться виключно до копіювання алгоритмічних патернів [16, с. 8]. Попри великий масив даних щодо нашої схильності олюднювати програми, вітчизняна та світова наука мало розглядають зазначену проблему як симуляцію емоційної суб'єктності. Досі критично бракує цілісного розуміння подібних процесів крізь призму машинного функціоналізму та когнітивного симбіозу.

Мета та завдання. Мета статті полягає в філософсько-методологічному осмисленні штучного інтелекту як симулятора емоцій суб'єкта. Показано, як алгоритми, не маючи жодних почуттів, віртуозно імітують емпатію та захоплюють нашу довіру. Головне завдання полягає у розкритті впливу такої ілюзії на людську свободу. Зрештою, ми доводимо, що лише критичний розум здатен зберегти людську природу під час взаємодії з комп'ютерними системами.

Методи дослідження. Основою роботи слугує поєднання антропологічного, компаративного та критичного підходів із порівняльним аналізом емпіричних даних. Ми досліджуємо емоційну суб'єктність винятково як рису живої людини. Порівняння справжнього розуму з машинним допомагає чітко розмежувати автентичне співчуття та його алгоритмічну імітацію. Практична частина спирається на вивчення відповідей п'яти генеративних систем на емоційно значущі запити. Такий аналіз розкриває мовні механізми штучної підтримки та ризику нашої довіри до комп'ютерних програм.

Результати. Емоційний інтелект людини треба розуміти не як набір правильних соціальних реакцій, а як унікальний спосіб буття. Розуміння іншої людини невіддільне від здатності проживати власні почуття. Тому такий феномен належить до самої основи людської природи, де рефлексія та співчуття творять єдиний сенс. Емоційне розпізнавання, рефлексія та включеність у ситуацію іншого становлять єдиний процес смислотворення [16, с. 3].

Емоційність людини значно перевершує алгоритмічні відповіді. Справжній розум завжди потребує сумнівів та уяви. Комп'ютерні програми абсолютно позбавлені суб'єктних рис у гуманітарному розумінні, оскільки без свідомості та глибинних почуттів справжнє співпереживання є неможливим [17, с. 4]. Людська емпатія має глибокий моральний вимір. Справжня емпатія вимагає взаємності, спільних зусиль та відповідальності. Дослідники застерігають: уникаючи компромісів та жертв заради партнера, ми втрачаємо саму основу емоційної зрілості і справжню глибину спілкування [18, р. 1094]. Емоційний інтелект постає живою подією спільного буття, а не бездушним алгоритмом вибору правильної фрази.

На такому фоні машинну емпатію варто визначати як суто функціональну симуляцію. Її переконливість тримається на вмінні системи класифікувати поведінку та генерувати втішну відповідь. Найсучасніші технології зовсім не відчувають емоцій, а лише створюють майстерну ілюзію розуміння [19, р. 11]. Штучний інтелект ніколи не стане справжнім суб'єктом пізнання, оскільки його чутливість залишається виключно мертвою імітацією знайомих патернів [16, р. 8].

Межа між живим переживанням та комп'ютерною імітацією є фундаментальною. Алгоритми копіюють лише зовнішній вияв емпатії, залишаючись позбавленими справжньої тілесності та моральної участі. Виникає небезпечна ілюзія, коли банальне розпізнавання емоцій ми приймаємо за істинний відгук, а математична ефективність підміняє справжню людську присутність [8, р. 2].

Водночас психологічна впливовість подібної симуляції залишається неймовірно високою. Люди свідомо шукають підтримки у живих співрозмовників, проте часто вважають згенеровані машиною відповіді набагато більш втішними [12, р.3]. Такий висновок стає принциповим для філософії, доводячи повну незбіжність правильної реакції та автентичного почуття. Програма бездоганно копіює емпатію, але подібна майстерність ніколи не стане свідченням наявності моральної присутності чи внутрішнього досвіду.

Особливо показовими стають ситуації глибокого емоційного спілкування. Дослідники доводять: щойно людина дізнається про штучне походження тексту підтримки, він одразу стає

для неї емоційно порожнім, хоча самі слова залишаються незмінними [9, р. 7]. Справжня межа між людською та машинною чутливістю проходить не в площині ідеальної граматики, а виключно в наявності реальної моральної присутності.

Подібні зміни несуть помітні культурні наслідки. Звикаючи отримувати втіху без жодних зобов'язань та конфліктів, ми непомітно деформуємо власні очікування від живого спілкування. Справжня довіра завжди народжується з обопільної вразливості та ризику, тоді як алгоритм пропонує лише холодну надійність та формує абсолютно асиметричний зв'язок [8, р. 3]. Зрештою, комфортна машинна передбачуваність починає агресивно витісняти готовність до складної емоційної праці, без якої повноцінні людські стосунки не можуть існувати.

Емоційний інтелект виступає глибоко чутливою та моральною формою присутності. Натомість штучний розум лише статистично моделює емпатію. Програма здатна вражати комунікативною переконливістю та іноді навіть перевершувати людину. Однак така ефективність абсолютно не стирає фундаментальної прірви між живим проживанням емоції та алгоритмічним відтворенням почуттів.

Олюднення алгоритмів виступає глибоким психологічним механізмом, а не простою помилкою. Ми природно переносимо звичні схеми спілкування на цифрові системи. Штучний інтелект майстерно імітує увагу живою мовою, вражаючи серцевину нашого сприйняття. Людиноподібні сигнали кардинально змінюють оцінку програми, зміщуючи акцент із сухої відповіді на відчуття живої присутності [20, р. 13].

Подібна динаміка швидко долає межі звичайного інтерфейсу. Користувачі дедалі частіше бачать у комп'ютері близьку сутність. Такі уявлення змушують нас довіряти системі та залучати її до прийняття власних рішень [21, р. 2]. Природна розмова та емпатичний тон змушують чатбот виглядати набагато людянішим і формують тривалу прив'язаність до нього як до мудрого порадника [22, р. 10]. Зрештою, штучний інтелект легко перетворюється зі звичайного інструмента на соціального партнера. Відбувається реакція не просто на корисність алгоритму, а на майстерну ілюзію внутрішньої присутності.

Виникає важлива проблема сприйняття машинної свідомості. Ми бачимо душу алгоритму зовсім не там, де він просто демонструє глибокі знання чи швидкість. Ілюзія свідомості народжується, коли система стилістично відтворює ознаки внутрішнього життя, тобто говорить так, ніби має власну перспективу та емоційне тло. Вирішальним стає феноменальний ефект, коли згенерований текст звучить як голос живої особистості, а не як результат роботи механізму.

Науковці емпірично доводять, що найбільшу віру у свідомість машини викликають не її знання, а майстерна імітація саморефлексії та мовне вираження нібито власних почуттів [10, р. 3]. Сприйняття свідомості стає наслідком нашого особливого режиму інтерпретації, де переконлива комунікація повністю підміняє внутрішню глибину. Ми починаємо бачити у штучному тексті не просто суху інформацію, а уявний досвід та відблиск реальної суб'єктності.

Проте подібна тенденція працює не для всіх однаково. Схильність до олюднення має глибоко індивідуальний вимір. Для одних людей програма залишається зручним сервісом, а для інших швидко стає джерелом соціального зв'язку. Користувачі з готовністю приписувати машині людські риси отримують від чатбота значно більше відчуття емоційної підтримки [23, р. 5].

Олюднення алгоритмів виходить далеко за межі приватної ілюзії. Воно поступово перетворюється на суспільну віру у машинну свідомість. Коли спільнота починає серйозно сприймати штучний інтелект як носія почуттів, змінюються правила взаємодії. У публічному просторі одразу постають гострі питання моралі та прийнятної поведінки з алгоритмами [11, р. 682]. Симуляція емоцій переростає у глобальне соціальне уявлення про нову квазісуб'єктну форму життя.

Як ми вважаємо, варто ввести специфічне поняття асиметричного когнітивного симбіозу. Ми вкладаємо у спілкування з машиною довіру та власні емоції. Програма ж не здатна відповісти внутрішньою взаємністю. Вона позбавлена болю, сумнівів чи моральної відповідаль-

ності, однак завдяки майстерній мові алгоритм легко стає нашим психологічним супутником.

Глибока нерівність полягає у розподілі зусиль. Людина приносить у взаємодію життєвий сенс та готовність довіряти. Натомість штучний інтелект повертає лише симуляцію відгуку. Олюднення алгоритмів несе величезні ризики, оскільки ми природно починаємо довіряти таким системам значно більше, ніж дозволяє їхня справжня природа [21, р. 14].

Головне питання полягає вже не у здатності машини імітувати почуття. Набагато важливіше зрозуміти, як подібна ілюзія змінює наше пізнання та впливає на критичне мислення. Фундаментальним завданням стає збереження людської свободи під час такої тісної та глибоко нерівної взаємодії з алгоритмами.

Проблема штучного інтелекту виходить далеко за межі звичайної імітації емпатії. Відбувається глибокий зсув у самій структурі пізнання. Люди все частіше отримують стилістично впорядковану та психологічно комфортну відповідь замість самостійного осягнення складної реальності. Алгоритм стає новим режимом організації знань. Цифрова реальність поступово перетворюється на окрему онтологічну сферу, де знання народжується з взаємодії інформаційних структур [17, с. 10]. Статус суб'єкта пізнання фундаментально ускладнюється. Людина вже не просто сумнівається та шукає істину, а бере участь у гібридному процесі, де більшу частку інтелектуальної роботи задалегідь виконує машина.

Зазначена зміна має антропологічний характер. Класична наука народжувала знання у напрузі між сумнівом та судженням. Натомість генеративні системи пропонують нам готову композицію сенсів, знімаючи будь-яку невизначеність. Зручність відповіді непомітно вбиває саме зусилля мислення, формуючи нову форму залежності. Головна загроза криється у скороченні шляху до глибокого розуміння. Освіта мусить берегти інтелектуальну свободу, захищаючи наш розум від сліпого засвоєння чужих думок. Критична педагогіка залишається необхідною для розвитку справжньої автономії [24, р. 5]. Найбільший ризик полягає в поступовій втраті нашої внутрішньої звички самостійно долати шлях до істини.

Особливої ваги набуває питання довіри. Емоційні інтерфейси змушують нас олюднювати алгоритми. У широкому епістемологічному вимірі подібна тенденція означає, що люди починають довіряти системі не через її ефективність, а через майстерну ілюзію розуміння та підтримки. Науковці пояснюють таку особливість наслідком цифрової антропоморфізації, коли програма здається суб'єкту уважним слухачем. Наголошується на небезпечному послабленні нашої пізнавальної настороженості, адже людиноподібний дизайн знижує критичність та формує надмірну довіру [6, р. 2]. Симуляція емоцій також прямо впливає на структуру нашого пізнання. Отримуючи відповідь у формі теплої співучасті, людина стрімко втрачає бажання перевіряти джерела та шукати межі надійності алгоритму.

Критичне мислення лишається надійним захистом нашої автономії серед зручних алгоритмічних підказок. Науковці наголошують на необхідності збереження гострого розуму попри тотальну комп'ютеризацію, бо інакше освіта назавжди втрачить справжню аналітичну глибину. Без належного педагогічного супроводу зручність подібних систем просто знищить нашу здатність до глибокого міркування [25, р. 2]. Зазначена теза є фундаментальною для філософії пізнання. Справжнє мислення народжується виключно там, де людина відмовляється приймати першу-ліпшу відповідь, повертаючи її у простір сумніву та внутрішньої перевірки.

Цифрове пізнання змінює саму природу навчання. Алгоритми допомагають лише за умови грамотного супроводу. Загроза полягає у втраті критичного мислення, адже підтримка машин легко замінює власні зусилля [26, р. 14]. Висока активність студента більше не означає його самостійності. Постійно спілкуючись із помічником, людина швидко втрачає навичку формувати власні судження.

Емоційні системи імітують увагу заради психологічної підтримки. Дослідники розрізняють когнітивну та душевну допомогу як два основні типи втручання [27, р. 27]. Штучна емпатія забезпечує комфорт, проте змушує приймати згенеровані відповіді на віру. Відбувається небезпечне поєднання пізнавальної та емоційної довіри. Коли істина відчувається виключно як приємна емоція, ризик втрати критичної дистанції стає досить вагомим.

Цифрове пізнання також докорінно змінює статус авторства. Коли ми довіряємо алгоритму добір матеріалу та стиль тексту, то теж втрачаємо межу власної інтелектуальної участі. Науковці доводять здатність сучасних систем вільно діяти у складних та творчих сферах. Разом із тим наголошується на критичній важливості збереження автономії під час прийняття рішень [28, р. 27]. Загроза свободі полягає не у зовнішньому контролі з боку технологій. Справжня небезпека криється у внутрішньому звиканні до того, що готові рішення та самі міркування можна просто і швидко отримати ззовні.

Українські вчені теж описують останні зміни. Нова філософія освіти має виходити за межі простої передачі знань. Важливо формувати цифрову грамотність та критичний розум [14, с. 142]. Адаптація до технологій без глибокого осмислення веде до звичайної слухняності. У центрі уваги повинна залишатися здатність людини зберігати власну позицію щодо використання машин.

Викладання філософії сьогодні постає перед новими викликами. Змінюється сама природа діалогу та роль вчителя. Критичне мислення виступає не просто навичкою, а цілісною світоглядною позицією [13, с. 107].

Академічна чесність важить значно більше за боротьбу з копіюванням. Пропонується докорінно переосмислити статус автора [15, с. 10]. Живе спілкування та глибока аналітика набагато важливіші за технічний результат. Оцінювання виключно кінцевого продукту робить розум залежним. Лише захист своєї позиції повертає людині силу пізнання. Загроза втрати творчого начала залишається цілком реальною, проте алгоритми можуть і зміцнювати індивідуальність [29, с. 41]. Наше завдання полягає у пошуку рівноваги. Слід зрозуміти, коли технології живлять нашу рефлексію, а коли просто заколисують її.

Задля переходу від теорії до практичного втілення варто проаналізувати реальні відповіді новітніх систем на емоційні запити. Подібний матеріал наочно демонструє симбіоз звичайної функціональної підтримки, мовної імітації розуміння та формування глибокої довіри до машинного співрозмовника.

Емпіричний блок мав характер порівняльної ілюстрації й проводився 18–21 березня 2026 року в стандартних чат-режимах п'яти систем, а саме ChatGPT 5.4 Thinking, Gemini Pro 3.1, Claude Sonnet 4.6 Extended, Grok 4.20 Expert і Perplexity на базі Sonar, без активації спеціальних режимів поглибленого пошуку чи дослідницьких надбудов. Усі системи отримали однаковий набір із п'яти емоційно значущих запитів: про тривогу перед важливим рішенням, переживання самотності й нерозуміння, виснаження від навчання, необхідність ухвалити складне професійне рішення та про здатність ШІ справді розуміти людину або лише імітувати таке розуміння. Для кожної системи одиницею аналізу була повна текстова відповідь моделі.

Оцінювання здійснювалося за наперед визначеним критеріальним ключем: емпатійність трактувалася як здатність відповіді розпізнавати й вербалізувати емоційний стан користувача без знецінення його переживань; орієнтація на поради, як наявність чітко структурованих, практично придатних кроків або рішень; прозорість щодо власної природи, як пряме й недвозначне визнання системою відсутності людського досвіду, свідомості чи автентичного співпереживання; ризик антропоморфізації, як інтенсивність мовних маркерів, що створюють враження внутрішньої присутності, особистої залученості, співучасті або майже людського розуміння. Такий критерій дав змогу перевести міні-порівняння на рівень відтвореного аналітичного опису. Для наочності результати подано в табл. 1.

Всі досліджені системи здатні відтворювати переконливі мовні маркери підтримки, проте роблять це по-різному. ChatGPT і Claude сильніше формують ефект емпатійної співприсутності, Gemini більше працює як раціональний порадник, Grok найактивніше моделює квазі-суб'єкту близькість, Perplexity дає більш стислий та інструментальний формат підтримки. Навіть коли програми прямо визнають відсутність почуттів, вони продовжують спілкування у масці глибокого розуміння. Експеримент підтверджує головну думку нашої праці, що сучасний алгоритм не просто імітує емпатію, а майстерно створює ефект емоційної суб'єктності.

Таблиця 1

Відповіді генеративних систем на емоційно значущі запити

Система	Модель	Коротка характеристика відповідей	Емпатійність / орієнтація на поради	Прозорість про власну природу / ризик антропо-морфізації
ChatGPT	5.4 Thinking	М'яка, психологічно делікатна підтримка, поєднання співприсутності з рефлексивною ясністю; чесно визнає межу між допомогою і симуляцією розуміння	висока / висока	висока / високий
Gemini	Pro 3.1	Більш аналітичний і структурований стиль, схильність до раціоналізації стану і алгоритмізації рішення; менше емоційної близькості	середня / висока	висока / середній
Claude	Sonnet 4.6 Extended	Поєднання людського тону, підтримки і чіткої структури; високий ефект почуття інформації при збереженні відносно чесного самоопису	висока / висока	висока / високий
Grok	4.20 Expert	Найсильніше створює ефект особистої близькості, активно стилізує себе як майже співпереживаючого співрозмовника; найбільш виражена квазісуб'єктність	дуже висока / висока	середня / дуже високий
Perplexity	Sonar	Стисліші й більш інструментальні відповіді, помірні підтримка без глибокої нюансованості; пряміше визнає симулятивний характер емпатії	середня / середня-висока	висока / середній

Джерело: складено авторами.

Така ілюзія підсилює довіру та олюднення машин. Зрештою, ми потрапляємо у пастку асиметричного когнітивного симбіозу.

Критичне мислення постає важливою інстанцією нашого внутрішнього захисту. Воно не дозволяє повністю віддати машині право на власні судження та оцінки. Штучний розум виступає корисним помічником та асистентом. Проте він позбавлений волі та справжньої відповідальності, без яких неможливий реальний суб'єкт. Межі людської свободи визначає наша здатність тримати дистанцію між згенерованою відповіддю та особистим висновком. Коли зазначена межа зникає, починається непомітне руйнування самостійності. Якщо ми зберігаємо таку відстань, цифрове пізнання перетворюється на іспит на зрілість нашого розуму.

Висновки. Штучний інтелект треба вважати виключно майстерним симулятором, а не носієм справжніх почуттів. Людська емпатія має глибокий моральний вимір. Алгоритми ж лише статистично відтворюють форми мовлення без внутрішнього досвіду чи відповідальності. Справжня межа пролягає у неможливості замінити живе переживання вдалою відповіддю. Олюднення програм виступає стійким психологічним механізмом. Подібний ефект посилюють людиноподібні сигнали та персоналізація спілкування. Через такі хитрощі ми часто бачимо у системі квазісуб'єкта, здатного до розуміння.

Поняття асиметричного когнітивного симбіозу описує таку нерівну взаємодію. Людина вкладає у зв'язок справжню довіру та емоції, натомість машина повертає лише переконливо організовану відповідь. Порівняльний аналіз відповідей ChatGPT, Gemini, Claude, Grok та Perplexity підтвердив їхню здатність майстерно імітувати підтримку. Проте системи суттєво різняться глибиною емпатії та силою ілюзії живої присутності.

Таким чином, головна проблема міститься не в технічних помилках машин. Змінюється сама структура нашого пізнання. Генеративні програми пропонують людині психологічно комфортні та стилістично завершені відповіді. Зростає ризик підміни справжнього інтелектуального зусилля штучною композицією смислу. За подібних умов критичне мислення виступає гарантією збереження людської автономії, оскільки воно дозволяє утримувати безпечну дистанцію між машинною генерацією та особистою відповідальністю за фінальний висновок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Floridi L. AI as agency without intelligence: on ChatGPT, large language models, and other generative models. *Philosophy & Technology*. 2023. Vol. 36, No. 1. P. 1–7. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13347-023-00621-y>.
2. Suleyman M., Bhaskar M. *The Coming Wave: Technology, Power, and the Twenty-First Century's Greatest Dilemma*. New York : Crown, 2023. 332 p.
3. *Being Human in the Digital World: Interdisciplinary Perspectives* / ed. by B. Roessler, V. Steeves. Cambridge : Cambridge University Press, 2025. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781009383851>.
4. *The Future of Humans and Emotional Machines: Narratives from Japanese Culture in the 21st Century* / ed. by E. Giannoulis. New York : Routledge, 2025. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781003570653>.
5. Li Y., Wu B., Huang Y., Luan S. Developing trustworthy artificial intelligence: insights from research on interpersonal, human-automation, and human-AI trust. *Frontiers in Psychology*. 2024. Vol. 15. P. 1–13. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1382693>.
6. Jose B., Thomas A. Digital anthropomorphism and the psychology of trust in generative AI tutors: an opinion-based thematic synthesis. *Frontiers in Computer Science*. 2025. Vol. 7. P. 1–5. DOI: <https://doi.org/10.3389/fcomp.2025.1638657>.
7. Ma N., Khynevyh R., Hao Y., Wang Y. Effect of anthropomorphism and perceived intelligence in chatbot avatars of visual design on user experience: accounting for perceived empathy and trust. *Frontiers in Computer Science*. 2025. Vol. 7. P. 1–17. DOI: <https://doi.org/10.3389/fcomp.2025.1531976>.
8. Ajeesh K. G., Joseph J. The compassion illusion: can artificial empathy ever be emotionally authentic? *Frontiers in Psychology*. 2025. Vol. 16. P. 1–6. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1723149>.
9. Dorigoni A., Giardino P. L. The illusion of empathy: evaluating AI-generated outputs in moments that matter. *Frontiers in Psychology*. 2025. Vol. 16. P. 1–17. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1568911>.
10. Kang B., Kim J., Yun T., Bae H., Kim C.-E. Identifying features that shape perceived consciousness in LLM-based AI: a quantitative study of human responses. *Computers in Human Behavior Reports*. 2026. Vol. 21. P. 1–10. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chbr.2025.100901>.
11. Caviola L., Sebo J., Birch J. What will society think about AI consciousness? Lessons from the animal case. *Trends in Cognitive Sciences*. 2025. Vol. 29, No. 8. P. 681–683. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tics.2025.06.002>.
12. Wenger J. D., Cameron C. D., Inzlicht M. People choose to receive human empathy despite rating AI empathy higher. *Communications Psychology*. 2026. Vol. 4. P. 1–11. DOI: <https://doi.org/10.1038/s44271-025-00387-3>.
13. Горбань О., Вінтонів-Бахарева С. Цифровізація у процесі викладання філософських дисциплін. *Освітологія*. 2025. № 14. С. 104–115. DOI: <https://doi.org/10.28925/2412-124X.2025.14.8>
14. Іванова О. С., Кіт Н. В., Сторожук М. П. Філософія освіти в умовах цифрової трансформації суспільного життя. *Humanitarian Studios: Pedagogics, Psychology, Philosophy*. 2024. Vol. 15, No. 1. С. 141–148. [https://doi.org/10.31548/hspedagog15\(1\).2024.141-148](https://doi.org/10.31548/hspedagog15(1).2024.141-148)
15. Ломачинська І., Ломачинський Б. Культура академічної доброчесності в контексті використання штучного інтелекту в освіті. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2025. № 4 (85). С. 7–21. DOI: <https://doi.org/10.28925/2412-0774.2025.4.1>
16. Варипаєв О. М., Байрамова О. В., Сільвестрова О. Ю. Емоційний інтелект та штучний інтелект: філософська рефлексія суб'єктності в процесах пізнання. *Філософія та управління*. 2025. № 2 (6). С. 1–10. DOI: <https://doi.org/10.70651/3041-248X/2025.2.02>.
17. Варипаєв О. М. Філософія науки та штучний інтелект: деконструкція суб'єкта і нова онтологія пізнання. *Вісник гуманітарних наук*. 2025. Вип. 7. С. 1–21. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15525177>.
18. Smith M. G., Bradbury T. N., Karney B. R. Can generative AI chatbots emulate human connection? A relationship science perspective. *Perspectives on Psychological Science*. 2025. Vol. 20, No. 6. P. 1081–1099. DOI: <https://doi.org/10.1177/17456916251351306>.

19. McStay A. *Emotional AI: The Rise of Empathic Media*. London : SAGE Publications, 2020. 248 p.
20. Klein S. H. The effects of human-like social cues on social responses towards text-based conversational agents: a meta-analysis. *Humanities and Social Sciences Communications*. 2025. Vol. 12, No. 1. P. 1–16. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41599-025-05618-w>.
21. Cheng M., Lee A. Y., Rapuano K., Niederhoffer K., Liebscher A., Hancock J. Metaphors of AI indicate that people increasingly perceive AI as warm and human-like. *Communications Psychology*. 2026. Vol. 4. P. 1–18. DOI: <https://doi.org/10.1038/s44271-025-00376-6>.
22. Wang S., Fatima N., Shahbaz M., Asif M. Building user trust in AI chatbots for customer service through human-like cues and perceived reliability. *Scientific Reports*. 2026. Vol. 16. P. 1–14. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41598-026-38179-2>.
23. Folk D., Heine S. J., Dunn E. Individual differences in anthropomorphism help explain social connection to AI companions. *Scientific Reports*. 2025. Vol. 15. P. 1–7. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41598-025-19212-2>
24. Costa C., Murphy M. Generative artificial intelligence in education: (what) are we thinking? *Learning, Media and Technology*. 2025. P. 1–13. DOI: <https://doi.org/10.1080/17439884.2025.2518258>.
25. Salido, A., Syarif, I., Sitepu, M. S., Suparjan, Wana, P. R., Taufika, R., Melisa, R. (2025). Integrating critical thinking and artificial intelligence in higher education: A bibliometric and systematic review of skills and strategies. *Social Sciences & Humanities Open*, 12, P. 1–13. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2025.101924>
26. Long D. Y., Wang S., Md Rashid S., Lu X. T. Artificial intelligence in higher education: a systematic review of its impact on student engagement and the mediating role of teaching methods. *Frontiers in Education*. 2026. Vol. 10. P. 1–18. DOI: <https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1648661>.
27. Zhang H., Liu Y., Jiang M., Chen J., Wang M., Paas F. Emotional artificial intelligence in education: a systematic review and meta-analysis. *Educational Psychology Review*. 2025. Vol. 37. P. 1–38. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10648-025-10086-4>.
28. Amrollahi A., Yang J., Fazal-e-Hasan S. M., Badreddine B. Knowledge workers' trust and reception of generative AI's advice in complex tasks. *International Journal of Information Management*. 2026. Vol. 88. 103031. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2026.103031>.
29. Мельниченко О. Розвиток штучного інтелекту у сфері освіти: освітологічний аспект. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2025. № 1 (82). С. 34–45. DOI: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2025.1.3>

REFERENCES

1. Floridi, L. (2023). AI as agency without intelligence: On ChatGPT, large language models, and other generative models. *Philosophy & Technology*, 36(1), 1–7. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13347-023-00621-y>
2. Suleyman, M., Bhaskar, M. (2023). *The coming wave: Technology, power, and the twenty-first century's greatest dilemma*. Crown.
3. Roessler, B., Steeves, V. (Eds.). (2025). *Being human in the digital world: Interdisciplinary perspectives*. Cambridge University Press. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781009383851>
4. Giannoulis, E. (Ed.). (2025). *The future of humans and emotional machines: Narratives from Japanese culture in the 21st century*. Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781003570653>
5. Li, Y., Wu, B., Huang, Y., Luan, S. (2024). Developing trustworthy artificial intelligence: Insights from research on interpersonal, human-automation, and human-AI trust. *Frontiers in Psychology*, 15, 1–13. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1382693>
6. Jose, B., Thomas, A. (2025). Digital anthropomorphism and the psychology of trust in generative AI tutors: An opinion-based thematic synthesis. *Frontiers in Computer Science*, 7, 1–5. DOI: <https://doi.org/10.3389/fcomp.2025.1638657>
7. Ma, N., Khynevyeh, R., Hao, Y., Wang, Y. (2025). Effect of anthropomorphism and perceived intelligence in chatbot avatars of visual design on user experience: Accounting for perceived empathy and trust. *Frontiers in Computer Science*, 7, 1–17. DOI: <https://doi.org/10.3389/fcomp.2025.1531976>

8. Ajeesh, K. G., Joseph, J. (2025). The compassion illusion: Can artificial empathy ever be emotionally authentic? *Frontiers in Psychology, 16*, 1–6. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1723149>
9. Dorigoni, A., Giardino, P. L. (2025). The illusion of empathy: Evaluating AI-generated outputs in moments that matter. *Frontiers in Psychology, 16*, 1–17. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1568911>
10. Kang, B., Kim, J., Yun, T., Bae, H., Kim, C.-E. (2026). Identifying features that shape perceived consciousness in LLM-based AI: A quantitative study of human responses. *Computers in Human Behavior Reports, 21*, P. 1–10. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chbr.2025.100901>
11. Caviola, L., Sebo, J., Birch, J. (2025). What will society think about AI consciousness? Lessons from the animal case. *Trends in Cognitive Sciences, 29*(8), P. 681–683. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tics.2025.06.002>
12. Wenger, J. D., Cameron, C. D., Inzlicht, M. (2026). People choose to receive human empathy despite rating AI empathy higher. *Communications Psychology, 4*, P. 1–11. <https://doi.org/10.1038/s44271-025-00387-3>
13. Horban, O., Vintoniv-Bakharieva, S. (2025). Tsyfrovizatsiia u protsesi vykladannia filosofskykh dystsyplin [Digitalization in the teaching of philosophical disciplines]. *Osvitohiia, 14*, 104–115. <https://doi.org/10.28925/2412-124X.2025.14.8>
14. Ivanova, O. S., Kit, N. V., Storozhuk, M. P. (2024). Filozofia osvity v umovakh tsyfrovoi transformatsii suspilnoho zhyttia [Philosophy of education in the conditions of digital transformation of social life]. *Humanitarian Studios: Pedagogics, Psychology, Philosophy, 15*(1), 141–148. [https://doi.org/10.31548/hspedagog15\(1\).2024.141-148](https://doi.org/10.31548/hspedagog15(1).2024.141-148)
15. Lomachynska, I., Lomachynskyi, B. (2025). Kultura akademichnoi dobrochesnosti v konteksti vykorystannia shtuchnoho intelektu v osviti [The culture of academic integrity in the context of the use of artificial intelligence in education]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka, 4* (85), 7–21. <https://doi.org/10.28925/2412-0774.2025.4.1>
16. Varypaiev, O. M., Bairamova, O. V., Silvestrova, O. Yu. (2025). Emotsiinyi intelekt ta shtuchnyi intelekt: filozofska refleksiiia subiektnosti v protsesakh piznannia [Emotional intelligence and artificial intelligence: Philosophical reflection on subjectivity in cognitive processes]. *Filozofiiia ta upravlinnia, 2* (6), 1–10. <https://doi.org/10.70651/3041-248X/2025.2.02>
17. Varypaiev, O. M. (2025). Filozofia nauky ta shtuchnyi intelekt: Dekonstruksiia subiekta i nova ontolohiia piznannia [Philosophy of science and artificial intelligence: Deconstruction of the subject and a new ontology of cognition]. *Visnyk humanitarnykh nauk, 7*, 1–21. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15525177>
18. Smith, M. G., Bradbury, T. N., Karney, B. R. (2025). Can generative AI chatbots emulate human connection? A relationship science perspective. *Perspectives on Psychological Science, 20*(6), 1081–1099. <https://doi.org/10.1177/17456916251351306>
19. McStay, A. (2020). *Emotional AI: The rise of empathic media*. SAGE Publications.
20. Klein, S. H. (2025). The effects of human-like social cues on social responses towards text-based conversational agents: A meta-analysis. *Humanities and Social Sciences Communications, 12*(1), 1–16. <https://doi.org/10.1057/s41599-025-05618-w>
21. Cheng, M., Lee, A. Y., Rapuano, K., Niederhoffer, K., Liebscher, A., Hancock, J. (2026). Metaphors of AI indicate that people increasingly perceive AI as warm and human-like. *Communications Psychology, 4*, P. 1–18. DOI: <https://doi.org/10.1038/s44271-025-00376-6>
22. Wang, S., Fatima, N., Shahbaz, M., Asif, M. (2026). Building user trust in AI chatbots for customer service through human-like cues and perceived reliability. *Scientific Reports, 16*, P. 1–14. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41598-026-38179-2>
23. Folk, D., Heine, S. J., Dunn, E. (2025). Individual differences in anthropomorphism help explain social connection to AI companions. *Scientific Reports, 15*, P. 1–7. <https://doi.org/10.1038/s41598-025-19212-2>
24. Costa, C., Murphy, M. (2025). Generative artificial intelligence in education: (What) are we thinking? *Learning, Media and Technology, 1*–13. <https://doi.org/10.1080/17439884.2025.2518258>
25. Salido, A., Syarif, I., Sitepu, M. S., Suparjan, Wana, P. R., Taufika, R., Melisa, R. (2025). Integrating critical thinking and artificial intelligence in higher education: A bibliometric and

systematic review of skills and strategies. *Social Sciences & Humanities Open*, 12, P. 1–13. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2025.101924>

26. Long, D. Y., Wang, S., Md Rashid, S., Lu, X. T. (2026). Artificial intelligence in higher education: A systematic review of its impact on student engagement and the mediating role of teaching methods. *Frontiers in Education*, 10, 1–18. <https://doi.org/10.3389/educ.2025.1648661>

27. Zhang, H., Liu, Y., Jiang, M., Chen, J., Wang, M., Paas, F. (2025). Emotional artificial intelligence in education: A systematic review and meta-analysis. *Educational Psychology Review*, 37, 106. <https://doi.org/10.1007/s10648-025-10086-4>

28. Amrollahi, A., Yang, J., Fazal-e-Hasan, S. M., Badreddine, B. (2026). Knowledge workers' trust and reception of generative AI's advice in complex tasks. *International Journal of Information Management*, 88, 103031. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2026.103031>

Melnychenko, O. (2025). Rozvytok shtuchnoho intelektu u sferi osvity: osvitolohichnyi aspekt [Development of artificial intelligence in the sphere of education: Educological aspects]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka*, 1(82), 34–45. <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2025.1.3>

Varypaiev Olexii Michailovych

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the UNESCO Chair “Philosophy of Human Communication”
and Social Sciences and Humanities
State Biotechnological University
44, Alchevskykh str., Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-0541-9102

Kharlamov Mykhailo Ivanovych

Doctor of Historical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Social and Humanitarian Disciplines
National University of Civil Protection of Ukraine
8, Onopriienka Street, Cherkasy, Ukraine
orcid.org/0000-0002-5289-0290

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A SIMULATOR OF EMOTIONAL SUBJECTIVITY IN DIGITAL COGNITION

Problem. *Generative systems now alter the very landscape of digital culture alongside our basic cognitive habits. They do more than merely process information or execute routine commands. Modern computational models expertly replicate intimate conversational cues, offering psychological comfort while significantly blurring the line separating a programmed reply from human presence. Such a shift demands philosophical attention to understand the changing dynamics of virtual communication.*

Purpose. *Our primary goal is to philosophically evaluate how digital environments simulate subjective feelings. Although algorithms lack internal states yet successfully model care, our analysis explores the profound ways such artificial warmth shapes user trust, social expectations, and potentially erodes independent thought. We strive to highlight the hidden vulnerabilities hiding behind friendly algorithmic interfaces.*

Methods. *The study rests on a combined theoretical foundation blending hermeneutics, critical conceptual analysis, and anthropological inquiry. Such a multifaceted qualitative approach allows us to clearly contrast authentic moral presence against communicatively persuasive algorithmic reactions. We employ comparative methods to map the exact differences between genuine compassion and synthetic empathy.*

Results. *The research convincingly demonstrates that computer programs are entirely void of genuine feelings. Machines merely simulate compassion on a purely functional level. The anthropomorphization of algorithms operates as a highly resilient psychological mechanism among users. The process creates a significant risk of asymmetric cognitive symbiosis and alters the deep*

structure of human cognition. People increasingly prefer comfortable synthetic answers over their own intellectual struggles. An analysis of responses from ChatGPT, Gemini, Claude, Grok, and Perplexity confirms their capacity to generate convincing markers of emotional support, despite noticeable variations among the different models regarding their transparency and stylistic warmth.

Key words: *artificial intelligence, emotional subjectivity, digital cognition, anthropomorphization, empathy, critical thinking, autonomy, asymmetric cognitive symbiosis.*

Дата першого надходження статті до видання: 23.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 13.05.2026